С Т А Н О В И Щ Е

от доктор Григор Найденов Григоров – професор по гражданско и семейно право в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски”

Относно: дисертационен труд на Петър Стефанов Топуров – редовен докторант в Института за държавата и правото, БАН, секция „Гражданскоправни науки“, на тема: „**Право положение на бенефицира по договора в полза на трето лице**“, за присъждане на ОНС „Доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (научна специалност Гражданско и семейно право)**.**

Със заповед № РД–09–25 от 03.04.2023г. на Директора на ИДП, съм утвърден за външен член от състава на Научно жури в процедурата по защита на дисертационния труд на докторант Топуров. На първото заседание на Научното жури ми беше възложено да изготвя становище за дисертационен труд.

1. Информация за докторанта. Петър Топуров е магистър по право на СУ „Св. Кл. Охридски“. През м. 01.2017 г. е зачислен като редовен докторант в ИДП на БАН с научен ръководител доц. д-р Вълчин Даскалов. Понастоящем работи като асистент към Секция „ГПН“ в ИДП на БАН. Хоноруван асистент е по дисциплината „Семейно и наследствено право“ в ЮФ на СУ „Св. Кл. Охридски“.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Предмет на научното изследване е правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице. Дисертационният труд е в обем от 330 страници, структурирани в увод, шест глави и заключение. Всяка глава е разделена на параграфи, а параграфите са разделени на точки. Към дисертационния труд са приложени библиография със 156 научни съчинения (от тях 43 на латиница), опис на цитираната практика – съдебна, арбитражна и нотариална, и декларация за оригиналност.

Дисертационният труд е необходимо и навременно научно изследване. Неговата тема е актуална, актуалността й се доказва от констатираните множество противоречиви становища в доктрината и практиката относно

правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице. Практическото приложение на договора в полза на трето лице поставя множество въпроси, на които лаконичната правна уредба в чл. 22 ЗЗД не дава отговор. В тази връзка научното изследване си поставя за цел да формулира предложения де леге ференда с оглед преодоляването на съществуващите проблеми и решаването на спорни моменти в правоприлагането и правната теория.

Докторантът е формулирал точно задачите на научното изследване. При неговото извършване той е използвал достиженията на правната доктрина във връзка с правното положение на бенефициера. Докторантът е използвал цялата налична българска литература по темата на дисертационния труд, както и значима чужда литература – основно на английски, италиански и френски език. Наред с използваната богата научна литература, прави впечатление анализираната обилна съдебна практика с 265 акта на български и чуждестранни съдилища. В изследването е широко застъпен сравнителноправният метод на научно изследване – докторантът е взел предвид правното положение на бенефициера в континенталните правни системи, в системите на прецедентното право, в смесените национални правни системи, както и в ненормативните източници, които формират така нар. soft law. Изложените в дисертацията тези са ясни, те достигат до читателя чрез използвания точен юридически език.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати.

Докторантът е постигнал целите, поставени пред научното изследване. На базата на исторически, сравнително-правен и актуален анализ на действащата правна уредба в чл. 22 ЗЗД, той е формулирал редица изводи за правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице и е направил предложения да леге ференда, много от които подкрепям. Споделям заключението, че договорът по чл. 22 ЗЗД е специфичен способ за постигане на определени цели, който може да намери приложение в различни по своя предмет договори, и че неговото приложно поле излиза извън материята на договорното застрахователно право (чл. 310 от дис. труд). Подкрепа заслужава изводът, че заместването в дълг по чл. 102 ЗЗД не представлява договор в полза на кредитора (с. 157, 158). Убедителна е критиката на становищата, които отричат възможността с договора по чл. 22 ЗЗД в полза на бенефициера да се

прехвърлят вещни права върху недвижими имоти (с. 180 – 189), обосновано е и предложението за приемане на нова ал. 4 на чл. 22 ЗЗД, по силата на която приемането от бенефициера на уговорката в негова полза, свързана с прехвърляне или учредяване на вещно право върху недвижим имот, когато приемането не е обективирано в нотариалния акт по чл. 18 ЗЗД, да бъде извършено писмено с нотариална заверка на подписа на бенефициера и да бъде вписано в Имотния регистър (с. 183 и сл.). Авторът констатира, че законът не установява и форма за упражняване на волеизявлението на стипуланта за отмяна на уговорката в полза не бенефициера, нито неговото вписване (когато се отменяват вещни права върху недвижими имоти), нито последиците от отмяната на уговорката. За запълване на законовата празнота, той предлага отмяната на уговорката от стипуланта да се извършва писмено с нотариална заверка на подписа и да бъде вписано в Имотния регистър (с. 221). При отмяна на уговорката е предложено да се прилага правилото на чл. 22, ал. 3, изр. 2 и 3 ЗЗД – стипулантът да може да определи себе си или друго трето лице като облагодетелствано от договора, а ако не е определено друго лице, за облагодетелстван да се смята самият стипулант (с. 190, 191).

Обосновано е предложението волеизявлението на бенефициера за приемане на уговорката в негова полза да се адресира *до* ***промитента*** и с получаването на волеизявлението да настъпи неотменимостта на уговорката (с. 218, 219). Мотивиран е направеният извод, че бенефициерът не е кредитор на промитента в пълния смисъл на понятието, подкрепа заслужава и анализът на нуждата за промяна на правилата във връзка с изпълнение на задължението от промитента поради проблемите, които възникват във връзка с особеното положение на кредитора–бенефициер. В частност споделям предложението (на с. 248) срокът за изпълнение към бенефициера, уговорен в договора по чл. 22 ЗЗД, да се счита за уговорен в полза на кредитора (бенефициер), а не в полза на длъжника (промитент), каквото е правилото на чл. 70, ал. 1 ЗЗД. Подкрепям и препоръката страните по договора по чл. 22 ЗЗД да уведомят бенефициера за сключения в негова полза договор и сроковете за упражняване на правата от бенефициера към промитента да текат от неговото уведомяване (с. 252). Смятам, че тази препоръка би следвало да се оформи като предложение де леге ференда. Уместна е и препоръката на докторанта при отмяна на уговорката в полза на бенефициера след нейното приемане от последния, да се уредят правила в защита на третите лица, придобили

вещни права върху недвижими имоти от бенефициера до отмяната на уговорката от стипуланта (с. 299, 300).

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси. Основните приноси на дисертационния труд съзирам в направените предложения де леге ференда, които целят да внесат яснота в правната уредба в чл. 22 ЗЗД и да преодолеят многобройните противоречиви становища в доктрината и практиката за правното положение на бенефициера. Наред с посочените в предходната точка от становището предложения де леге ференда, такива са още предложенията за изрично уреждане на правните последици от отказа на бенефициера да приеме уговорката в негова полза, за уреждане на възможност стипулантът да иска изпълнение в полза на бенифициера и на свързаната с нея възможност промитентът да противопостави на стипуланта личните възражения, които има срещу бенефициера.

5. Оценка на публикациите по темата на дисертацията.

Докторантът има 7 публикации по темата на дисертацията (едната от тях е приета за печат, но още не е публикувана), които са имплементирани в дисертационния труд. За тях важи изцяло оценката, която давам на този труд.

6. Оценка на автореферата.

Авторефератът на дисертационния труд съдържа 31 страници. В него докторантът е представил коректно в резюме съдържанието на дисертационния труд.

7. Критични бележки и препоръки.

7.1. Принципните ми бележки са няколко.

Първата е свързана с отсъствието на достатъчен авторов анализ на проблемните въпроси в дисертационния труд. В редица случаи докторантът се задоволява да възпроизведе различните схващания в доктрината и практиката по обсъждан въпрос, но не представя своите аргументи за или против и не изразява аргументирано мнение по противоречиво решавания въпрос. Същевременно той обсъжда различните (често многобройни) схващания по спорен въпрос „на парче“, вместо да ги обобщи и да изведе от тях рационалното и да го формулира в обобщен и обоснован извод по спорния въпрос. Пример за това е Гл. IV, § 3, в който се възпроизвеждат казуистично множество съдебни решения

във връзка с ползите, които може да се уговорят в правната сфера на бенефициера, но отсъстват обобщения и не се извежда правило във връзка с възможния кръг на тези ползи. На практика рядко намирам изразено лично мнение от докторанта по обсъжданите въпроси. Преобладаващата част от неговите съждения са плод на позоваване на съдебна практика или на изразени становища в доктрината.

Второ, би било уместно в Гл. III, § 1 от дисертацията докторантът най-напред да изясни особеностите на договора по чл. 22 ЗЗД и да го отграничи от сходни правни фигури, вместо да прави това инцидентно в следващите §§ на таза глава, основно в §3. Не е достатъчно заключението, че договорът е изключение от правилото за относителното действие на облигационното отношение, още повече, че той не е единственото изключение от това правило. Изясняването на особеностите на договора по чл. 22 ЗЗД би създало основата, отправната точка на изследването, от която докторантът би могъл много по-прецизно да анализира правното положение на бенефициера и да го отграничи от други облагодетелствани лица по облигационни отношения, които не са бенефициери по договор по чл. 22 ЗЗД. Отсъствието на такава солидна основа за последващ анализ е причината в Гл. III и Гл. IV докторантът често пъти да се лута в своето изследване и механично и казуистично да възпроизвежда съдебната практика и спорните тези в доктрината, вместо да ги обобщи и да изведе своето заключение по тях. Липсата на солидна основа за научното изследване е струва ми се причина и да не се даде категоричен отговор на въпроса дали е налице договор по чл. 22 ЗЗД когато само стимулантът (но не бенефициера) има иск за изпълнение на задължението на промитента. Тя вероятно е и причината за отсъствието на категоричен извод дали във всички случаи, а ако не – в кои случаи договорното задължаване на едно лице към друго да плати парична сума на трето лице е задължаване по договор по чл. 22 ЗЗД (с. 152, 153). За мен би било интересно да науча дали е налице такъв договор само защото трето лице получава някаква облага по сключен договор между две лица, или значение за отговора има естеството на валутното отношение между стипуланта и бенефициера. Има ли напр. договор по чл. 22 ЗЗД при дистанционната търговска продажба когато със сключения превозен договор продавачът уговаря възможност и право на купувача да получи стоката от превозвача??? Или такъв договор е налице само ако някаква ценност излезе безвъзмездно от патримониума на стипуланта и премине в патримониума на бенефициера.

Ако докторантът беше изяснил тези въпроси, ценността на дисертационния труд би се повишила значително.

Все в Гл. III, § 1 беше уместно докторантът да изведе и видовете договори в полза на трето лице. За такова деление на договора той говори на с. 143 – договори, които създават права за бенефициера (същински) и договори, които имат друг облагодетелстващ ефект за него (несъщински договори в полза на трето лице). Неубедителен е изводът (на с. 144), че в чл. 22 ЗЗД законодателят бил възприел това разграничение на договора в полза на трето лице. Този извод не отчита разпоредбата на чл. 22, ал. 3, която дава основание за обратния извод – че договорът по чл. 22 ЗЗД не може да има облагодетелстващ ефект, който не представлява субективно право в полза на бенефициера. Докторантът говори и за деление на договора по чл. 22 ЗЗД в зависимост от това дали и бенефициерът има пряк иск за изпълнението на договора към промитента, или такъв иск има само стипулантът.

7.2. Към дисертационния труд може да се оправят и конкретни бележки, основните от които са следните:

В § 2 на Гл. III е направен критичен преглед на теориите за правното положение на бенефициера, но отсъства извод на докторанта коя от двете основни теории той приема – **теорията** (**доктрината) на потвърждаването** или тази **на приемането**. Не е достатъчен направеният от него извод (с. 105), че действащата правна уредба не дава стабилна опора на никоя от съществуващите теории и направеното предложение де леге ференда (на с. 109). Оставам с впечатлението, че той защитава теорията за прякото придобиване на права от бенефициера, но без да представя аргументи в нейна подкрепа. А изводът за подкрепяната от докторанта теория има значение при решаването на редица неуредени от чл. 22 ЗЗД и затова спорни въпроси в доктрината и практиката. Например, възприемането на едната от двете основни теории има значение за приложението на чл. 130, ал. 3 и 4 СК при отказ на непълнолетния бенефициер от уговорената в договора по чл. 22 ЗЗД полза.

Подобен е случаят с анализа на последиците от отказа на бенефициера да се ползва от уговорката в негова полза (с.222 и сл.). Докторантът не казва какви според него са последиците де леге лата от този отказ – дали отказът води до погасяване на правото му да иска изпълнение в своя полза, или води до прекратяване самото уговорено право, а се задоволява да

направи предложение де леге ференда. Но доктрината и практиката се нуждаят от аргументиран отговор на въпроса де леге лата, за да може да се преодолее противоречивата практика във връзка с последиците от отказа на бенефициера. Все в тази връзка не става ясно и какви според докторанта са последиците де леге лата от отмяната от стипуланта на уговорката в полза на бенефициера (с. 300 и сл.).

На редица места докторантът започва нова мисъл в рамките на един и същи абзац, без да я отграничи от старата мисъл и да я обособи в нов абзац (напр. на 152, 175,180,191,215). Това обстоятелство може да затрудни читателя. Желателно е всяка нова мисъл да се обособи на нов ред, в нов абзац.

8. Заключение.

Направените критични бележки не омаловажават постигнатите научни резултати в дисертационния труд, на който давам положителна оценка. Той съдържа научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и свидетелства за задълбочените теоретични знания на докторанта в областта на частното (гражданското) право, както и за неговите качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. От друга страна докторантът притежава ОКС „Магистър“ и отговаря на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 ЗРАСРБ във вр. с приложение към чл. 1а, ал. 1 от 122 ПМС/2018 г. за изменение и допълнение на ППЗРАСРБ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ – той е приключил успешно обучението си в ИДП на БАН, отчислен е с право на защита и отговаря на минималните законови изисквания за присъждане на ОНС „доктор“ – има присъдени 534 кредита (точки) през времето на обучението си. В тази връзка са налице условията на чл. 6 ЗРАСРБ и чл. 24, ал.1 и чл. 27 ППЗРАСРБ, както и на чл. 42, ал. 1 – 3 от Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за държавата и правото при БАН за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на редовен докторант Петър Топуров.

Поради гореизложеното, давам своята *положителна оценка* за проведеното научно изследване и за постигнати резултати и приноси в дисертационния труд, и ***предлагам на уважаемото научно жури да присъди*** *на Петър Стефанов Топуров – редовен докторант Института за държавата и правото,* ***образователната и научна степен ‘доктор’*** в

област на висше образование: 3. Стопански, социални и правни науки, професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право”.

29 април 2023 г., гр. София

Изготвил становището:

проф. Григор Найденов Григоров